

DIE SLAG VAN MAJUBA

27 FEBRUARIE 1881

Brig W. Otto *

The military careers of two of the characters who feature most prominently in the story of Majuba Hill are related, namely that of Ian Standish Monteith Hamilton and that of Stephanus Johannes Roos.

Their individual roles in the events that transpired during the Battle of Majuba as well as their roles in later battles, such as that of Roos against Mampoor the Mapog Chief and that of Hamilton during the Second Anglo-Boer War, are depicted.

In his closing paragraph the writer of the article remarks that whereas the Battle of Majuba Hill was the beginning of a renowned military career for Hamilton, it was merely the culminating point of a short respite from his farming activities for Stephanus Roos.

So baie is al oor die Slag van Majuba geskrywe, so baie toesprake gemaak en fasette toegelig, dat dit haas onmoontlik is om nog iets daaroor te skrywe. Tog, by die herlees van die boeke oor die Slag van Majuba, het die kontras tussen die vegtendes opgeval. Aan die een kant die Boere, wat slegs boer wou bly en slegs na die wapen gegryp het om Brit en Swart van eie bodem af weg te hou. Aan die ander kant, die Engelse, 'n wêreldmoondheid met beroepsoldate. *Die lewensloop van twee van hierdie mense, rondom die Slag van Majuba, naamlik Stephanus Roos en Ian Hamilton, maak interessante leesstof uit.*

Ian Standish Monteith Hamilton is op 16 Januarie 1853 op die eiland Corfu gebore alwaar sy vader, kapt Christiaan Monteith, se eenheid, die 92nd Gordon Highlanders, gestasioneer was. Sy moeder was Maria Corinna Vereker.

Stephanus Johannes Roos is op 21 Julie 1844 op Ohrigstad gebore. Sy vader was Johannes Jacobus Roos, 'n lid van die Potgieter trek. Sy moeder was Anna Margeretha Catharina Kruger, die suster van President Kruger se vader, Casper.*

Ian Hamilton groei op in sy grootvader Hamilton se huis, Hafton, naby Glasgow in Skotland. Van sy tiende jaar af gaan hy skool te Cheam — 'the most ancient, the most famous and certainly the most expensive private school in England.'¹

Stephanus Roos se ouers verhuis in 1845 na Krokodilpoort, naby Brits. Sy oupa, Tielman

Francois Roos, woon in by sy seun en behartig die onderwys van sy kleinseun. Op 21 jarige ouderdom trou Stephanus Roos met Maria Jacoba Brits van die omgewing en woon voorlopig op die plaas Rooikoppies in die omgewing van die dorp Brits. In 1874 verhuis hulle na 'n gedeelte van Krokodilpoort aan die Magaliesspruit — 'n sytak van die Krokodilrivier.

Na 'n tydperk van studie in Duitsland, in afwagting op plek by Sandhurst, meld Ian Hamilton by die Royal Military College te Sandhurst aan. In 1872 meld hy as tweede luitenant aan by die 12th Suffolk Regiment as 'n tussenstap totdat hy 'n aanstelling in sy vader se ou Regiment, die 92nd Gordon Highlanders, kan kry. In 1873 vertrek Hamilton na Mooltan, in Indië om by die 92nd Gordon Highlanders aan te sluit.

Stephanus Roos word, na sy vader se dood, as assistent-veldkornet vir die wyk Krokodilpoort aangestel. Kort hierna, in 1876, neem hy en sowat veertig burgers van sy wyk, deel aan die Sekukuni-oorlog. Hierdie oorlog loop op 'n mislukking uit. Roos onderskei hom op so 'n dapper wyse, dat die Kommissie van Ondersoek wat aangestel was om die debakel te ondersoek, hom laat roep het om sy mening weer te gee. Hieruit blyk dit dat die Krygsraad besluit het om Sekukuni se hoofstat van verskillende rigtings aan te val. Slegs Roos en sy veertig man bestorm die stat, skiet die skanse van die vyand plat en begin om die stat aan die brand te steek. Toe die vyand bemerk dat die ander burgers nie

Die verdediging van die noordelike helfte van die kruin word aan die 92nd Gordon Highlanders toegesê. Lt Hamilton was in bevel van 'n seksie buite die kom, aan die oostekant van die kruin — aldus sy biograaf. Skrywers verskil ietwat oor die posisies wat deur die verskillende eenhede beset is. Feit bly egter dat Lt Hamilton so geplaas was dat hy die Boere se bewegings kon waarneem.

Dit was reeds ligdag, Sondag 27 Februarie 1881, alvorens Lt Hamilton sy manne geplaas gehad en skamele skanse laat oprig het. Hy kon sien hoe die Boere hulle stellings verlaat om laer toe te gaan — totaal onbewus van die besetting van Majuba.

Uit veldkornet Roos se oogpunt soos hy dit aan *Ons Klijntjie* vertel het, het die bestorming van Majuba soos volg verloop:-

Toe ons die Sondagmôre vroeg gewaar dat die Engelse op die kop was, was daar 'n groot opskudding in die laer. Alles was in rep en roer. Ek het in my hart gevoel: as ons die Engelse nie dadelik afhaal van die kop af nie en hulle eers tyd gee om hulle te verskans en kanonne daar te bring, dan is ons verlore.

Ek gryp sommer my perd en jaag storm teen die voet van die berg uit. Hier en daar sien ek persone van ander veldkornetskappe wat ook te perd aangejaag kom. Ek skreeu en wink met my hoed. Toe jaag ons tot onder die eerste rif. Die berg maak verskillende riwwe. Ons laat ons perde sommer onder in die kloof staan. Daar onder die eerste krans of rif gaan ons toe sit. Ons was toe net twaalf man. Maar ons sien toe nog gedurig manne in klein groepies aangejaag kom. Ek skreeu en wink maar gedurig met my hoed dat hulle daar onder die rand bymekaar moet kom.

Toe ons omtrent veertig of vyftig man was, was daar net twee offisiere: kommandant Joachim Ferreira en ek. Toe sê ek vir hulle: 'Ek voel aan my hart dat ons die kop moet neem, anders is ons verlore.' Hulle stem toe saam. Toe sê ek: 'Maar hier moet ons met mekaar 'n verbond maak om die kop te neem of almal te val.' Toe sê hulle almal: Dis goed. Ons sal jou volg en saam die kop neem of almal sterwe. Toe sê ek vir hulle: 'God sal ons help, en ons sal die kop neem, want ons kan nie anders nie.'

Ek sê toe: 'Daar is maar een plan om die kop te neem. Ons moet in twee klompe verdeel. Een klomp moet reg teen die kop uitklim, van die een rif na die volgende een; en die ander klomp moet

'n koppie inneem wat een kant van die kop uitsteek. Dan kan ons probeer oor en weer, skuins mekaar los te skiet en so al hoër te klim.' Ek vra toe vir Ferreira na watter van die twee groepe hy wil aanvoer en hy sê hy sal die koppie (los koppie) neem. Ons verdeel toe die manne tussen ons. Daar was toe al 70 tot 80 man. Ek sê toe vir my manskappe 'Party moet saam met my opkruip tot agter die volgende rif of rand, en party moet hier by die eerste rif agterbly om die Engelse terug te skiet as hulle te ver uitkom om ons te keer om die volgende rand te neem.' Die Engelse het nou proefskote op ons afgevuur. Daar kom toe nog steeds van agteraf enkele persone by wat of agter Ferreira of agter my aangaan. Maar van nou af het ek geen tyd meer om om te kyk nie. Ek was net besig om my manne aan te moedig sodat hulle geen tyd kry om moed te verloor nie. Die tweede rand bereik ons taamlik gou, en sonder verlies van menselewens. Later is een van ons manne, Johannes Bekker, doodgeskiet.

Toe ons agter die tweede rif kom, gaan ons eers 'n bietjie rus agter die krans sodat ons agterste manne kon bykom. Ons sien toe dat Ferreira en sy manne al aan die veg was, want daar was al Engelse op die los koppie wat hy moes neem. Gelukkig kon ons die Engelse, wat op die koppie was, skuins van agter af beskiet, terwyl hy hulle reg van voor beskiet.

Voorlopig word Roos se relaas nou daargelaat. **Hamilton se siening van die verloop van die geveg, word deur sy biograaf soos volg beskrywe:**

Soon afterwards a large number of the enemy crossed a field some 1 200 yards distant into a ravine which ran up in dead ground to a point less than 500 yards from the picquet. From this position they opened a most accurate fire, under cover of which small parties advanced in rushes across the open ground into the dead ground immediately below. When about a hundred Boers had got to the hill in this manner Hamilton went back to report to the general, making a nasty rush of fifteen yards to the rim of the saucer, fully exposed to the enemy fire. He found everyone comfortably eating, sleeping or smoking. The general thanked him for his information and he went back.

The enemy pursued the same tactics and before long Hamilton had to report two hundred men on the hill. Later he again reported that there were now three hundred and fifty men on

the hill, and he begged for reinforcement. About noon, finding four hundred men on the hill and the fire intense, he went to report for the last time, but the general was asleep.

to headquarters had shave after shave. His kilt and coat were cut in several places by bullets.

Roos hervat sy relaas:

Terwyl ons vir Ferreira help om die koppie te neem, kom my agterste manne by en hulle las maar altyd nog van agteraf aan. Ek gee toe weer dieselfde bevel dat party agter die middelste rand moet bly om die Engelse terug te skiet agter die boonste rand van Majuba wat ek nou moes probeer neem. Ek het gesien dat ons daar hard sou moes veg, want daar op die kop sou ons bors aan bors met die Engelse kom en daar moes wen of verloor.

So was dit toe ook. Toe ons agter die middelste rand uitkom, skiet die Engelse hard op ons. Maar gelukkig kom Ferreira en sy manskappe toe net uit op die los koppie en so kon hulle ons weer losskiet soos ons hulle losgeskiet het. Maar glo my, van toe af het dit hard gegaan. Ons moes op ons maag die berg opkruip agter die hoë graspolle en van die een klip en kliprand na die ander. Maar ons kruip al nader en nader en die geveg word al harder hoe nader ons kom. Ons agterste kêrels van die middelste rand af en Ferreira met sy manskappe op die los koppie maak dit vir die Engelse so warm dat hulle nie durf uitkom om behoorlik op ons korrel te vat nie.

Terug na Hamilton:

Detached from the main hill and some seventy yards from it was a knoll, the top of which was only a very little lower than the main crest. Suddenly a tremendous fire was opened from this knoll upon the left of Hamilton's picquet. Those who were not killed fell back and a gap of about sixty yards was made on his left. Reserves came up to fill this, but stopped short of the original line. There was an exchange of fire with an invisible enemy and then a terrible fusillade from the knoll caused heavy loss to the reserves. Suddenly the gap in the line where the reserves had been was filled with Boers advancing with their rifles in their shoulders ready to fire. Hamilton made a hasty retreat with the remainder of his men to the crest, and as he turned to run he saw the Boers swarming out of the ravine straight at him. Thirteen of his eighteen men were killed or wounded and he himself in his perilous dashes

Roos gaan verder:

Eindelik bereik ons die boonste rand want die kop is bo plat met 'n rand van klippe rondom. Toe veg ons byna bors teen bors met die Engelse, maar sonder om mekaar te sien. Soms is hulle aan die een kant van 'n klip en van ons mense aan die anderkant. Partykeer kan ons die trompe van mekaar se gewere sien.

Naderhand val die Engelse terug en hulle skietery hou op, maar ek hoor aan die skote dat Ferreira die kop aan die anderkant bestorm en net hard veg. Ek dink toe: nou is my tyd. Ek tel my kop op om oor 'n klipkoppie bo-op die kop te kyk, maar ek skrik toe ek die mag van die Engelse bo-op die kop sien. Ek buk dadelik weer en kyk om. Toe sien ek eers hoe min manskappe by my was en hoe uitmekaar hulle aankom.

Ek dink toe: ag die Engelse kan kom en ons klompie hier vang met die hand en ons almal vasmaak. Ek het ook geweet as dit tot die uiterste sou kom, dan sou die Engelse ons met bajonette bestorm.

... Hamilton collected a few men and attempted a charge, but was stopped by Colonel Hay, his commanding officer, who thought there were too few men, as indeed there were. He then ran down to General Colley and saluting said, 'I do hope, General, that you will let us have a charge, and that you will not think it presumption on my part to have come up and asked you.'

Sir George replied, 'No presumption, Mr Hamilton, but we will wait until the Boers advance on us, then give them a volley and charge.'

Roos vertel verder:

Ek wil ook nie ontken nie dat ek toe van 'n leuen gebruik gemaak het. Ek hoop die liewe Here het my dit vergewe. Ek wink toe met my hoed en roep uit: 'kêrels, kom nou! Kom gou, die Engelse vlug.' A ja, toe borrel my kêrels agter die klippe uit en die agterstes kom aan dat dit dreun. Ons storm toe sommer tot bo-op die rand; ek dink ons was daar omtrent 'n 40 of 50 man en die Engelse omtrent 30 of 40 tree van ons af. Ons vuur toe op die Engelse so hard as wat ons kan, want hulle

staan toe oop en bloot en ons het tog 'n bietjie skuing. Hulle wil ons bestorm met bajonette, maar ons skiet hulle tot twee maal terug. Net toe die Engelse ons bestorm, kry Ferreira weer kans en hy kom ook uit met sy manne en koeël hulle vuurwarm van die anderkant af. En net op hierdie kritieke oomblik hoor ek van 'n derde kant af ook skiet. Daar kom toe Stephanus Trichardt en Danie Malan met 'n klompie mense ook uit.

Toe kry die Engelse dit van drie kante af gelyk en ek dink dit is net toe wat Colley geval het. Dit kon die Engelse nie uithou nie; dit was toe te hard; en hulle bars sommer die berg anderkant af.

Tot hier toe het Roos vertel. Vir Hamilton, wat aan die ontvangkant was, het dit anders verloop. Sy biograaf vertel verder:

Hamilton was standing near the general and had picked up a rifle. Suddenly, not more than fifteen yards in front of him, he saw a rifle stuck up out of a tuft of grass, evidently being reloaded. Looking more carefully he made out the head and shoulders of a Boer. He put up his rifle and covered him, but just as he began to press the trigger the Boer fired and a bullet shattered Hamilton's left wrist, causing the rifle to fall from his hand. He turned round in despair and saw that the whole line had given way. . . . Though he had a bad start Hamilton ran for it, clutching his broken wrist in his right hand. Under a murderous fire he just made the crest, a bullet cutting his coat again and another grazing his knee. Then, either a spent bullet, or a stone knocked up by a bullet, hit him on the back of his head and he fell unconscious behind the shelter of a small rock.

Een van die manne wat by Roos was tydens die bestorming vertel dat Roos en ene Andries Pretorius eerste bo was en toe Roos se ammunisie begin opraak, het hy sy 'Westley Richards' laat staan en 'n Martini Henri en patrone van 'n Engelse soldaat geneem om verder mee te veg. Hy vertel verder dat Roos opdrag gegee het dat die offisiere eerste geskiet moes word om die manskappe in verwarring te bring. Hulle het dus op almal wat swaarde gedra het gemik. Roos het, aldus die verteller teenoor generaal Colley uitgekom en hom geskiet sonder om te weet wie hy was.

Hierdie stelling dat Roos vir generaal Colley geskiet het, kan nie summier aanvaar word nie.

Talle Boere, aldus die skrywers oor die Slag van Majuba, het bevestig dat hulle dit gedoen het. Roos se betelling aan Evelyn Wood slegs gesê dat generaal Colley na die Boere gestaan en kyk het toe hy geskiet is.

Toe Hamilton weer sy sinne herwin, was twee Boereseuns, ongeveer veertien jaar oud, besig om sy swaard en ander besittings te neem. 'A big, dirty Boer with a black beard chased them away and took his sword' from them.' Hamilton was bereid om die Boer te betaal vir die swaard — dit was Hamilton se pa se swaard — maar generaal Joubert het op die tydstip die Boer weggeroep en Hamilton het sy swaard behou. Siek na liggaam en gees, het Hamilton onder 'n doringbos ingekruip. Kort daarna kom 'n jong Boer, wat besig was om ammunisie op te tel, op hom af. Die Boer wou Hamilton die genadeskoot toedien, toe 'n ou Boer met 'n wit baard, die geweer saggies wegdu.

Hamilton word daarna deur generaal Smit gehelp tot by generaal Colley se lyk om dié te identifiseer. Dit het so 'n indruk op Hamilton gemaak dat hy dit die res van sy lewe onthou het. Jare later het hy dit soos volg beskryf:

'Sir George Colley, stretched out, exactly as the effigy of a Knight lies in a cathedral, upon the flattened summit of Majuba. . . . There he lay upon a site which might have been selected by Valkyries for a hero's grave, midway between the Transvaal and Natal with an eagle's outlook over both.'

Hamilton vertel verder dat die Boere hom laat gaan het omdat hulle aanvaar het dat hy tog aan sy wond sou beswyk. Sommiges het ook aan hom gesê dat hy geen beter behandeling kan verwag as die Engelse op 'n Sondag wil oorlog maak nie. Een van die Boere het egter sy gewrig met 'n rooi nekdoek (sakdoek) verbind en 'n spalk geïmproviseer van 'n 'Bully-beef' blik. Vir twee ure poog Hamilton om water vir die gewondes aan te dra. Hy probeer om die kamp by Mount Prospect te bereik. 'n Swaar reën bui sak uit en die nag oorval hom. Hy gaan lê om te sterf. Daggreek, 28 Februarie 1881, het geselskappe na gewondes en gesneuweldes begin soek. Hamilton se Fox Terrier, genaamd Patch, wat baie teleurgesteld was omdat hy nie die aand van 26 Februarie 1881 kon saamgegaan het nie, was nou by die soekgeselskap. Patch het die soekers reguit na sy baas toe gelei en, terwyl die hond sy gesig gelek het, het Hamilton weer bygekom. Hamilton se hand het verdroog en hy kon dit nooit weer gebruik nie.

Na die Slag van Majuba is Hamilton aanbeveel vir die Victoria Cross dekorasie. Dit is nie toegestaan nie omdat hy te jonk was — so jonk dat hy nog baie geleenthede sou hê om dit te verwerf.

In Januarie 1882 word Hamilton aangestel as Sir Frederick Roberts se ADC en dit neem hom terug Indië toe vir die volgende twintig jaar.

Slegs 'n jaar na die Slag van Majuba was Roos weer op die oorlogsfront — die keer met die Malgasstam by Middelburg. Stephanus Roos en sy wapenbroer, die latere kommandant van die Staatsartillerie, Trichardt en hulle manne slaag daarin om die vyand te verdryf.

Veldkornet Stephanus Roos kort na die slag van Majuba

Dit het egter nie lank geduur nie of Transvaal was weer in 'n oorlog gewikkel met Mampuru die Mapogopperhoof en Nyabéla. Ook in hierdie oorlog, was Roos en sy manne weer dadelik op die voorfront. Njabel en sy volgelinge neem skuil in die spelonke. Generaal Joubert laat die spelonke met dinamiet oopskiet. Stephanus Roos het nader gestap om te gaan vasstel wat die uitwerking van die dinamiet was. Onderweg na die bek van die grot, word hy deur 'n sluipskutter dodelik getref. Stephanus Roos was dood. Dit was 28 Februarie 1883, twee jaar en een dag na die Slag van Majuba.

Hamilton kry weer 'n geleentheid om Suid-Afrikaanse bodem te betree. Die keer as assistent-adjutant-generaal vir Sir George White tydens die Tweede Anglo-Boereoorlog. Op 3 Oktober 1899 kom hy in Kaapstad aan en tydens 'n ete saam met Milner sê laasgenoemde dat die Boere nie 'n moment teen 'regular troops' sal kan staande bly nie. Hamilton antwoord:

*'I replied that this depended on locality and other conditions. In the open they were no use against cavalry and artillery, on their own Boer ground they were the most formidable foe in the world.'*⁷

Vir die eerste keer, tydens die Slag van Elandslaagte, tree Hamilton op as 'n bevelvoerder in die veld. Hy voer die infanterie op so 'n puik wyse aan en hy gedra hom so kloekmoedig, dat Sir George White hom vir die Victoria Cross dekorasie aanbeveel. Hy kry dit nie — want nou is hy te senior en VC's word nie aan generaals gegee nie.

Maj Ian Hamilton in 1887

Hamilton beleef die beleg van Ladysmith. Met Buller se deurbraak by Pietershoogte op 27 Februarie 1900 — Majubadag — word die beleg verbreek.

7. Hamilton, p 128.

Met Roberts se aankoms vra hy dat Hamilton na hom toe oorgeplaas word. Hamilton herstel in die Groote Schuur-hospitaal na sy ervaring in Ladysmith. Hy word as bevelvoerder oor 'n Berede Infanteriedivisie in Bloemfontein aangestel. Terwyl hy in Bloemfontein is, word sy swaard, wat by die Slag van Majuba verlore geraak het, herwin en aan hom teruggestuur. Dit word egter, voordat dit by hom kon uitkom, deur vloedwaters by Kroonstad weggevoer.

Hamilton neem aan verskeie veldslae deel in die Oranje-Vrystaat. Hier sluit Winston Churchill as oorlogskorrespondent en as ADC by Hamilton aan. Hamilton vorm deel van Roberts se aanmars na Pretoria. Op die wyse neem hy, nou 'n tydelike luitenant-generaal met 'n soldy van £7 (± R14,00) per dag, aan verskillende veldslae deel.

Met Roberts se vertrek na Engeland neem hy vir Hamilton saam. Hamilton word aangestel as Militêre Sekretaris en word nou 'General Sir Ian Hamilton'. Hulle kom in Engeland aan op 2 Januarie 1901. Na slegs agt maande tuis, word hy aangestel as Kitchener se Hoof van Staf in Suid-Afrika. In November 1901 is hy terug in Pretoria.

Hamilton neem op 5 April 1902 bevel oor die Britse Magte in Wes-Transvaal. Op 25 Mei 1902 vertrek hy na Pretoria om Kitchener te help met die vredesonderhandelings. In Julie 1902 land hy in Engeland.

Slegs een besoek aan Suid-Afrika bly nog oor. Van 1910 tot 1914 is Hamilton oa die Inspekteur-generaal van Oorsese Magte. Tydens 'n inspeksietoer in 1911 in Suid-Afrika, dertig jaar na die Slag van Majuba, verwys hy na dié Slag tydens 'n

toespraak en maak melding van die rooi sakdoek waarmee sy gewrig verbind was. Een van die gehoor, J. H. J. Wessels, staan toe op en roep uit dat hy die skenker was. Later het Hamilton aan hom 'n nuwe sakdoek in 'n gegraveerde silwer houer gestuur.

Op die ouderdom van vier en negentig jaar, op 12 Oktober 1947 sterf Hamilton. Die Slag van Majuba was vir hom die begin van 'n roemryke militêre loopbaan. Vir Stephanus Roos, die held van Majuba, was dit die toppunt van 'n kortstondige onderbreking van sy boerdery.

*Brig W. Otto MA, is Direkteur Dokumentasiediens van die S.A.W.

BRONNE

1. Cachet, F. Lion: De Worstelstrijd der Transvalers; Amsterdam, 1883.
2. Cromb, James: The Story of Majuba Hill; 1899.
3. Hamilton, Ian B. M.: The Happy Warrior, a life of General Sir Ian Hamilton, GCB, GCMG, DSO; Londen 1966.
4. Pieterse, H. J. C.: Volksaltare; Kaapstad, 1948.
5. Ransford, O.: The Battle of Majuba Hill, The First Boer War; Londen, 1967.
6. Toespraak van mnr P. W. Botha : Laerskool Stephanus Roos : 27 Aug 71.
7. Toespraak van mnr J. de V. Roos : Die Held van Majuba : 11 Des 31.

VOETNOTE

1. Hamilton, p 9.
2. Hamilton, p 41.
3. Hamilton, p 41.
4. Ransford, p 65.
7. Hamilton, p 128.

Nota

Die verhaal van Stephanus Roos is aangehaal uit mnr P. W. Botha se toespraak. Die gedeeltes oor Hamilton tydens die Slag van Majuba is aangehaal uit die biografie deur Ian B. M. Hamilton.

* Volgens die Biografiese Woordeboek is Roos op Caspersnek aan die Blyderivier gebore. Van vaderskant was hy 'n afstammeling van Johannes Roos en van moederskant 'n afstammeling van Jacob Krüger, beide van Duitsland.